

Jana Juhasova

Modlitba v súčasnej slovenskej poézii : Aktuálne žánrové tendencie

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture
and Education 2/2, 141-162

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JANA JUHÁSOVÁ (Ružomberok, Slovakia)
E-mail: jana.juhasova[at]ku.sk

Modlitba v súčasnej slovenskej poézii (Aktuálne žánrové tendencie)

Napriek tomu, že v súčasnosti medzi kvalitatívnym vrcholom slovenskej poézie takmer nenájdeme ucelenú zbierku modlitbových básní či rozsiahle modlitbové cykly, aké boli známe u významných predstaviteľov predchádzajúcich období (napr. Ján Silván: *Pisne nové na sedm žalmů kajících a jiné žalmy* /1571/; Juraj Tranovský: *Cithara sanctorum – písně duchovní staré i nové* /1636/; Benedikt Szöllösi: *Cantus catholici* /1655/; Ján Hollý: *Katolícki spevník* /1842/; Pavol Orságh Hviezdoslav: *Žalmy a hymny* /1885-1896/; Emil Boleslav Lukáč: *Hymny k sláve Hosudarovej* /1926/; Paľo Oliva: *Oblaky /záverečný oddiel má názov Modlitby, 1939/*; Milan Rúfus: *Modlitbičky* /1990/, *Žalmy o nevinnej* /1997/), je modlitba žánrom, ktorý je stále aktuálny, hľadajúci nové formy spirituálnej či bytostnej výpovede človeka-súčasníka. Svedčí o tom aj tá skutočnosť, že modlitbové texty nachádzame nielen u básnikov spirituálnej línie, ale aj u autorov nonkonformného gesta, v tvorbe básnikov súkromia či u experimentálnych básnikov (tzv. text generation). Literarizovaná modlitba totiž oproti náboženskej forme umožňuje popri zachovaní modlitbovej matrice (dialogický princíp medzi dvomi kolokvijnými osobami – človek/ spoločenstvo – Boh/ transcendencia vyjadrené 1. a 2. osobou sg. alebo pl.) väčšiu mieru individualizácie. Práve tá je literárnou vedou žiadaná a oceňovaná.

Ak sa recenzuje báseň s náboženským obsahom alebo modlitbovou schémou, literárna kritika často reaguje s výhradami na jej prehľadnosť a stereotypnosť. Napr. básnik a literárny vedec Marián Milčák, reflektujúc tzv. eschatologickú poéziu, je na jednej strane kritický „k bezvýhradnému prijímaniu toho, čo sa považuje za tradične náboženské, nevybočujúce, čo je nekonfliktné, ba až úzkostlivo akceptujúce“, podnetne však vníma texty autorov, ktorých eschatologické čítanie vedie „do rozporuplného sveta mučivých reflexií, k pochybnostiam a ustavičnému kladeniu neodbytných otázok, k relativizujúcemu nesúladu a rozporu, k neraz krajným postojom vznikajúcim na spoločnom, ale rozkolísanom a nestálom území

náboženstva a umenia.“¹. Prototypom týchto básnických polôh mu je napr. poézia Czesława Miłosza.

Zvýšená prítomnosť určitých tendencií, ktoré sú v básnickej modlitbe uplatňované, môže byť zároveň ukazovateľom sociologických zmien, ktorými spoločnosť prechádza. Napr. na prelome tisícročí, v čase pádu socialistického režimu a krátko po ňom, v prechodnom období, sa v slovenskej poézii objavilo viacero textov, ktoré parodizujúco nadviazali na *Modlitbu Pána (Otče náš)*. Tvorbu autorov inšpirovaných básní, napr. Viliama Klimáčka (1958), Jozefa Urbana (1964 – 1999), Ivana Koleniča (1965), Vlada Puchalu (1967), všeobecne charakterizovalo revoltujúce gesto, ktoré predznamenávalo koniec jednej, sočrealistickej paradigmy, dištanc od konformnej tvorby predkov, otváranie sa pluralitnému, prozápadnému mysleniu. Postbeatnické impulzy (napr. odmietanie autority, skepsa, detabuizácia erotických motívov, brutalizácia jazyka) sa premietli aj do ich modlitbových textov. Boh sa v nich ocitá na lavici obžalovaných (Vlado Puchala: *Púťová nálada*, zb. *Anjeli na špičke ihly*, 1993), jeho vysoký status a princípy naň viazané sú degradované:

„bôžik, boháč, láskodaj / ochráň ma dnes / pred nenehou // ochráň ma dnes / pred sám sebou // neuvoď ma / do bezženy // umáraj ma / v pokušení“².

(Viliam Klimáček: *Prosebníčka buch do stola*, zb. *Až po uši*, 1988).

Z prísne hierarchizovanej modlitby miznú prosby spájané s náboženskými hodnotami, v centre sú prosby, ktoré nekorešpondujú s kresťanskou etikou, na druhej strane však vyjadrujú túžbu človeka po ľudskom teple, porozumení a mieri:

„bav nás, / zbav nás zábran, / zbraniam strieľať zabráň. // Radšej bav dav. / Poteš nás, niekto-
rej na poprsí. / (...) / A hlavne / Nech mlčia hlavne.“³.

(Pavol Janík: *Bud' vôňa tvoja*, zb. *Bud' vôňa tvoja*, 2002).

Tieto rozmery zjemňujú persiflážne vyznenie básní, možno v nich objavovať individualizované aj kolektívne hodnoty, ktoré majú antropologickú, hoci nenáboženskú hĺbku.

Špecifickou skupinou bez aktuálnych pokračovateľov sú básnici tzv. barskej generácie (Adrijan Turan /1962/, Róbert Bielik /1963/, Ján Litvák /1965/), ktorá sa etablovala v 90. rokoch 20. storočia. Ich modlitby eklekticky využívajú prvky a postupy rôznych náboženských systémov (kresťanstvo, budhizmus, hindu-

¹ M. Milčák, *Od eschatonu k ortodoxii a heréze (O poézii Czesława Miłosza a Milana Rúfusa)*, [In:] *Mýtus a báseň (7 úvah o poézii)*, Modrý Peter, Levoča 2010, s. 68.

² Viliam Klimáček, *Prosebníčka buch do stola*, zb. *Až po uši*, 1988, s. 34.

³ Pavol Janík, *Bud' vôňa tvoja*, zb. *Bud' vôňa tvoja*, 2002, s. 10–11.

izmus, gnosticizmus, západná a východná mystika, new age). Modlitbové texty sú modelované na spôsob jednoduchých mantier. Pracujú s princípom lexikálno-motivického opakovania so zvýrazneným rytmom, často aj s rýmovou schémou.

V nasledujúcej časti na štvorici vybraných textov poukážem na niektoré aktuálne tendencie básnickej modlitby so snahou pomenovať jej špecifiká. Tvorba zvolených autorov zároveň v rôznych aspektoch predstavuje kvalitatívne vrcholy súčasnej slovenskej poézie.

1. Peter Repka

Peter Repka: Predspev (Že-lez-ni-ce, 1992)

Pohl'ady, vybielené chrámy, v ľadovcoch
vysekávať stopy, z kroka na krok, získavať rozhľad.
Na nástupištiach, bez batožiny
zrkadlíme sa v sklách nezastavujúcich expresov.
Pohl'ady zhora, do polí, do mihotu telegrafných stĺpov.
Mosty, magnety, preskakujú tiesňavy.
Uvoľnené sústredenie pozorovateľov signálov.
Zázračná voda údolia teraz a všade.
Prosím o cestovné lístky, výherné, hlad bez hanby,
o priame rýchlosti, o more, v nás neviditeľné,
keď vstupuje do izby, o belasé koníky vôd,
čo spoznali soľ
(sklonení a štedrí),
o zrkadlový obraz a ticho plachetníc na hladine.
Za malátnych jarou, náhlym tepom, mladým vínom,
za všetkých v cestách vegetácie,
za zabudnutých v skladoch liekov.
I za bojazlivých výhercov, zmeškané vlaky,
za cestu do stanice Purgatorium, za kartu srdcovú
Sľubujem,
Železnice, nebudem falošne, z ostrova na ostrov –

Ó sivý ružový svet.

(...)

Prosím o správne vedy,
o vysvetlenie spletnosti železničnej siete Antarktídy,
o križovatky, cesty hlavné a vedľajšie.
Za slušných sprievodcov v možných nebezpečenstvách
i za sprievodcov vyhodnených z idúceho vlaku,
za cestu svetla listami, za studne,
za nedele, ktoré budú veselé
i za maličkosti prerastajúce v hymnu.

Prosím za zručných výhybkárov, ktorých nepremôže
ospalosť, za kráľov v sestrách a kráľovné v nás.

Prosím o vlak bez meškania
a ďakujem, veľmi ďakujem, za žiarivosť srdca.

(október 1989)⁴.

V básni Petra Repku (1944) identifikujeme viacero znakov odkazujúcich na princípy osamelobežeckej poetiky. Je to najmä princíp pohybu, tu sa zrkadliaci v motívoch expedičnej výpravy a železnice, a etické akcenty, ktoré ešte v 60-tych rokoch Osamelí bežci zdôrazňovali pred estetickými prioritami básnikov Trnavskej skupiny. Po páde režimu sa práve poetika „zakázaných“ Osamelých bežcov stala silným impulzom pre mladú slovenskú poéziu a jej autori sa stali známi aj ako hľadači moderného spirituálneho výrazu. Pohyb sa u nich premieta tiež do vnímania tvorby ako otvoreného procesu, završovaného až v čitateľskej recepcii (tzv. procesualnosť poézie). Etické ako viera v mravnú premenu človeka (viera v anjelov v nás)⁵ má blízko k spirituálnym motívom a témam.

Zbierka *Že-lez-ni-ce* (I – IV) otvára Repkov monumentálny cyklus inšpirovaný pôdorysom biblickej krížovej cesty (15x15 básní). Jeho pokračovaním sú zbierky *Priateľka púšť* (*Že-lez-ni-ce* V – VII, 1996), *Karneval v kláštore* (*Že-lez-ni-ce* VIII – XI, 2002) a *Relikvie anjelov* (*Že-lez-ni-ce* XII – XV, 2006). V každom cykle sa návratne, raz explicitne, inokedy skryto objavujú motívy jednotlivých zastavení via crucis (napr. IV Stretnutie s Matkou, V Šimon z Cyrény pomáha niesť kríž, XII Smrť na kríži, XV Vzkriesenie), vo vrstvenej kompozícii však básne zároveň rozvíjajú civilné, najmä reportážne motívy. Dôležitým sa stáva nielen cestovanie v priestore, ale aj v spomienke, vo vízii a v sne (napr. náhle stretnutia s matkou). Série postrehov, vizuálnych vnemov, meditácií, modlitbových fragmentov, stretnutí s fyzickými ľuďmi, ale aj s kultúrnymi dielami a historickými faktami modelujú akoby na spôsob Danteho Božskej komédie dynamický obraz ľudských pádov i zdvihov. Chronológia a hierarchia renesančného eposu sú tu nahradené princípom mnohovýznamovosti („Ó sivý ružový svet“), spojeným s polymorfiou a návratnosťou motívov v stále nových konšteláciách. Vysoké, neustále sa objavujúce v motívoch a lexike, cez výrazové kategórie vznešenosti, sakrálnosti, étosu, vetnú i nadvetnú syntax, je zároveň systematicky banalizované a ironizované (nie však persiflované), to platí aj pre náboženské motívy (napr. aj v názvoch zbierok *Sliepka v katedrále*, *Karneval v kláštore*). Cesta z tieňov k svetlu, zmyslu, završeniu pohybu sa realizuje neustále nanovo, keďže

„Boh nás, spotených a s nečistými srdcami, / čaká na moste. // Most je neistý“⁶.

⁴ P. Repka, *Že-lez-ni-ce*, Slovenský spisovateľ, Bratislava 1992, s. 5–8.

⁵ Vide: osamelobežecký manifest *Návrat anjelov* v *Mladej tvorbe*, č. 1, 1964.

⁶ P. Repka, *Relikvie anjelov*, Modrý Peter, Levoča 2006, s. 16.

Báseň *Predspev*, z ktorej je aj ukážka, tento Repkov opus, moderný lyrický epos, otvára. Prosebná modlitba s ďakovným fragmentom, ktorá tvorí jej centrálnu časť, nemá, z hľadiska úplnosti žánrovej matrice, explicitne vyjadreného adresáta. Lyrický subjekt tu kumuluje prosby, v ktorých identifikujeme túžbu po hodnotách („získavať rozhlád“) a strach o krehké ľudské pokolenie („v ľadovcoch vysekávať stopy“)⁷. Kumulácia a vzájomné prestupovanie montážne nápaditých obrazov a motívov s otvorenými posolstvami, ako je to zachytené aj v tejto básni, je dôležitý spôsob výstavby Repkových textov. Enumerácia týchto obrazov sa podieľa na modelovaní ritualizovaného rytmu modlitby, ale podčiarkuje aj zámerné rozptyľovanie významu.⁸ Porozumenie textu sa čitateľovi neustále oddiaľuje, no kontextovým a opakovaným čítaním aj postupne ustáľuje (princíp dynamického stereotypu), hoci text zámerné nepočíta s jedinou interpretáciou. Kontextovosť umožňuje okrem ponomejšej recepcie básni aj dotvorenie žánrovej matrice, pomenovanie adresáta *Predspevu*, keďže v celom texte *Že-lez-níc* opakovane nachádzame roztrúsené modlitbové fragmenty a kresťanské motívy.

2. Erik Jakub Groch

Erik Jakub Groch: *Ventil (Druhá naivita, 2005)*

Nech je požehnané tvoje mosadzné bruško,
 liehový varič, tvoj okrúhly, naplnený bachorček;
 tým, o čom nič neviem, len to stúpa ako špiritusová
 vôňa cez malú dierku zásobníka; nech je požehnaná
 iskrička, ktorá ťa vznieti, ktorá zovrie vodu
 v plechovej nádobe, ktorá rozvinie lístky čajovníka,
 vylúhuje v nich teín, begramotový olej; nech je
 požehnaný malý, otočný ventil, ktorým možno zastaviť
 prívod liehu a – dá sa povedať – vrátiť iskričku naspäť;
 kde všetci stúpajú po lístí asi 10 cm nad lístím.⁹

Erik Jakub Groch: *Prosba*¹⁰ (*Druhá naivita, 2005*)

Strom, veľký mohutný strom, ktorý sa kníšeš,
 a strom malý a vetčný, ktorý sa kníšeš,
 a všetky stromy všetkých koreňov a korún,

⁷ Ján Gavura hovorí o Repkovej oscilácii na osiach ja – Boh, ja – ja, ja – ostatní. Vide: J. Gavura, *Lyrické iluminácie*, Slničkov, Prešov 2010, s. 12.

⁸ Vide: J. Gavura, *Rozptyl mimézis u Osamelých bežcov*, [In:] *Vo svojich stupajach : básnické dielo Ivana Štrpku a hodnotové kritériá*, Literárna nadácia Studňa, Bratislava 2004, s. 36.

⁹ E. J. Groch, *Druhá naivita, Zobraňané a nové básne a príbehy*, Edition Ryba, Trnava 2005, s. 74.

¹⁰ V druhej reedícii básne *Prosba* (zb. *Druhá naivita*) uplatnil Groch rytmicko-syntaktický paralelizmus. Prvá verzia tejto básne (*Prosba cestou po zelenom znamení*, zb. *Bratsestra*, 1992) však dôsledne realizovala veršové presahy, v Grochovej poézii prevažujúce.

čo sa mohutne alebo celkom zľahka kníšete,
pre zmlovanie a na kolenách vás prosím,
ešte chvíľu, chvíľočku sa kníšete.¹¹

Erik Groch je v súčasnosti považovaný za kľúčového predstaviteľa poézie spirituálnej línie na Slovensku. V jeho oboch básňach, zaradených do prísneho autorského výberu *Druhá naivita (Zobrané a nové básne a príbehy, 2005)* nachádzame ozvennosť Novomeského priazne k „veciam a vecičkám sveta“. Pozornú úctu k veciam predmetnej reality rozvinul a spiritualizoval už básnik Janko Silan (1914 – 1984), ktorý silným vnútorným prepojením prírodného diania s nebeským svetom vytvoril svojrázny typ (kresťanského) básnického panteizmu¹². V Grochovej poézii sa tento rozmer prejavuje v modernejšom básnickom habite. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že Grochova „sofistikovaná naivita“ našla silné rezonancie aj v poézii ďalších súčasných slovenských básnikov so spirituálnymi tendenciami (Rudolf Jurolek, Peter Milčák, Joe Palaščák).

Ani jedna básň formálne nerealizuje maticu modlitbového žánru. Dialogicky sa lyrický subjekt nevzťahuje k Bohu alebo k transcencii, ale k vecnému a prírodnému svetu. To, čo nás oprávňuje vnímať texty aj ako modlitby, nevyplýva z ich tvarovej podoby, ale zo zložitých významových vzťahov, ktoré možno rekonštruovať z kontextu širšieho Grochovho diela. Treba zdôrazniť, že za zdanlivou „františkánskou jednoduchosťou“, tendujúcou k žánru elementárnej ódy (na svet rôznorodých javov a súcien), sa u Grocha skrýva dôsledná znalosť rôznych kresťansko-teologických a moderných filozoficko-lingvistických koncepcií.

Pri pozornom čítaní oboch básní zistíme, že témou nie je vecná ani prírodná realita, ale procesy, ktoré sa v nej uskutočňujú – funkčnosť, vedúca k želanému výsledku (lahodnému čaju), a pohyb, udržiavajúci svet (stromy) v jeho existencii. Je to teda oslava a prosba o zachovanie akejsi teleologickej sily, ktorú by sme aj bez dôslednejšieho exkurzu do teologicko-filozofickej literatúry našli napr. u Henri Bergsona ako životnú aktivitu, energiu – élan vital, u Tomáša Akvinského ako potvrdenie niektorých z dôkazov existencie Boha (dôkaz z pohybu, dôkaz z účelovosti alebo finality súcien).

Prítomnosť tejto skrytej, zároveň však všetko prestupujúcej teleológie potvrdzujú aj viaceré ukážky z Grochovej tvorby. Zbierku *To* (2000) napr. začína básnik citátom zo španielskeho barokového mystika, sv. Jána z Kríža:

„Od toho, čo vidíme / a nejstvuje, / musíme ísť k tomu, / čo nevidíme a jestvuje.“¹³

¹¹ E. J. Groch, *Druhá naivita, Zobrané a nové básne a príbehy*, Edition Ryba, Trnava 2005, p. 78.

¹² Vide: J. Zambor, *Báseň a ticho*, LIC, Bratislava 1997, s. 67.

¹³ Vide: E. J. Groch, *To*, Banská Bystrica 2000, s. 7.

V básni *Nápev* (zb. *To/Druhá naivita*), akoby v alúzii na poéziu francúzskeho básnika Francisa Jammesa alebo výtvornú tvorbu flámskeho majstra Pietra Bruegela, kde spirituálne je sprostredkované cez expresívne naturálne (v zmysle pudovosti, neštylizovanosti), je Boh prítomný v bezprizornom bláčaní stáda:

„A preda, nebolo to ani ticho, kde ma (Boh, pozn. J. J.) / miluješ, nikde som nepočul tvoj hlas / tak zreteľne, ako v tomto hladovom údolí, / zovretom svalmi; bekot jahniat, namáhavé / chrčanie dobytky, všetko to bezprizorné / bytie, stúpajúce do hôr.“¹⁴

Bytiu/Transcendencii, ktoré zrkadlí príroda už faktom svojej existencie, sa však človek podľa Grocha (aj podľa náuky mystikov) dokáže vystaviť iba vyprázdnením, pasívnou „vydanosťou sa“:

„Môj domov je cesta. / Zároveň ma ustavične ktosi píská, ako chce. A spieva si ma. / Som akýmsi dlhým, nikdy nepreušovaným tónom, notou tvo- / riacom sa z tvoriacich sa chromozómov. A zároveň akoby do mňa / ktosi zhlboka vdychoval dušu, takže zvučím všetkými pišťalami / z mojich vyschlých najúčajích kostí; krehké, pergamenové gajdy / v rukách toho-ktorý-je. / Môj domov je pieseň. / A zároveň ma ktosi odovzdané vzniká a premieňa a rastie. / A zároveň ma tichučko vykračuje a našľapuje. / A zároveň ma kráča.“¹⁵

(E. J. Groch, b. *Domov*)

Obe Grochove básne vnímam v kontexte tejto teleologickej (sagrálnej) dimenzie, preto im pripisujem modlitbové určenie. Iný čitateľ ich však nemusí pokladať za modlitbu. Napr. Pavol Markovič považuje za základný postoj Grochových básní údiv a jeho „chválospevy“ na bytie vníma mimo konkrétne ideologémy, vrátane kresťanstva. Oduševňovanie vegetácie je podľa neho prejavom obnovenej bezprostrednosti detstva.¹⁶ Problematizovaná intencia textu, keďže básnik vedome pracuje s bifurkačnými bodmi, miestami nedourčenosti a nerozhodnuteľnosti,¹⁷ tak oprávňuje k oboom druhom čítania.

¹⁴ E. J. Groch, *Druhá naivita, Zbrané a nové básne a príbehy*, Edition Ryba, Trnava 2005, s. 19.

¹⁵ *Ibidem*, s. 27.

¹⁶ Vide: P. Markovič, *Štartanie prívlastkov okolo pojmu údiv (Dynamika básnického postoja na podklade zbierky E. Grocha Druhá naivita)*, [In:] *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2006*, Ars Poetica, USL SAV, Bratislava 2007, s. 193-195.

¹⁷ Stanislava Repar hovorí, že u Grocha „ide o kultúrnu nadvetnú metaforu vytvorenú lotmanovským „negatívnym postupom“, v ktorom niektorý z prvkov súvzťažnosti zostáva zamlčaný“, pričom väčšinou ide o súvzťažnosť celých kultúrnych vrstiev. Vide: S. Repar, *Ohnisko reči alebo mlčanlivá hĺbka horizontu*, Kalligram, Bratislava 2007, s. 68.

3. Ján Gavura

Ján Gavura: Hráč (Besa, 2012)

Dovoľ mi, Pane,
prosiť o šťastný život mojich troch dcér.
Plán hry predtým sa vlní ako mapa.

Výbral som si pre nich vynikajúcu matku,
z rodu, čo všetko stratil a zanovitosťou
znova získal. V ruke ho držím ako šťastnú kocku.

Dievčatá chodili do najlepších škôl,
malbe ich učil taliansky majster.
Jazdia na koni a dojkám som prikázal,
aby ich učili tajomstvám milovania mužov.

Prvý sobáš bude z rozumu.
Daj teda najstaršej srdce pokojné,
nevzrušivé, lásku k divadlám a maskám.

Druhá si určite zamiluje básnika
a všetko, čo sa jej na ňom páči,
raz znenávidí. Nech radšej miluje väčšmi on ju
ako ona jeho. A keď sklamaná
odíde do kláštora, nech jej
zvon v hodine smrti odomkne nebo.

Najmladšia ešte aj v noci spí nahá,
jej oči sa nevedia odvrátiť,
keď vidia bolesť.
Pane, daj, nech k nej bude manžel slušný
a nepodvádza ju so slúžkami,
aspoň nie príliš často.

(Fintice, august 2010)¹⁸.

Autor doteraz troch básnických zbierok, mladý literárny vedec Ján Gavura, je typom poučeného básnika. Osobná skúsenosť a jej reflexia (premietaná často do gnómy), vrátane rodinného života (najmä otcovstva), tvorí uňho od druhej zbierky *Každým ránom si* (2006), s venovaním „milujúcim“, dôležitú časť poézie. Skúsenosť, poznanie a ich vnútorné vyhodnocovanie už od debutu usúvzťažňuje s kultúrnymi prototypmi (najmä s biblickými, homérovskými či shakespeareovskými inšpiráciami). Zoltán Rédey hovorí o básnikovej výrazovej, významovej a tvarovej koncíznosti a koherentnosti, vysoko kultivovanej, inšpiráciami klasického

¹⁸ J. Gavura, *Besa*, Modrý Peter, Levoča 2012, s. 55–56.

kultúrneho života sýtenej, pritom však živej lyrike.¹⁹ Tieto postrehy sa vzťahujú aj na Gavurovu prácu s náboženskými motívmi a žánrom modlitby.

„Ťažkosti determinované osobnou zaujatosťou vníma subjekt cez prizmu božského, čo mu poskytuje potrebnú dištanciu a nadhľad.“²⁰

Aj v básnickej modlitbe s epickými prvkami *Hráč* vstupuje do bezprostrednosti autorovho osobného východiska (je milujúcim otcom troch dcér) kultúrny filter inšpirovaný rozprávkovým či stredoveko-renesančným svetom. Muž (šľachtic) s rovnakou starostlivosťou, akú venoval výchove svojich troch dcér, ich chce čo najlepšie (v zmysle šťastne) vydať. Modlitba na jednej strane odráža ľudskú túžbu po ideálne, odkrýva zraniteľnú lásku otca, inak silného muža a stratéga, ktorý dôverne pozná svoje dcéry, na druhej strane sa v otcovom vedomí konfrontuje túžba s realitou, skúsenosťou prežitého – svet nie je taký, ako po ňom túžime. Plastický obraz otca, ktorý z textu vystupuje najvypuklejšie, je akýmsi umelcovým autoportrétom, modelovaným s jemnou sebaíroniou pred tvárou Boha. Básnik v dvojjednosti verí v Božie riadenie, čo môže pôsobiť oslobodzujúco, detenzívne, zároveň si však uvedomuje dravú slobodu a entropiu sveta, v ktorom žijeme. Modlitba nemá klasický tenzívno-detenzívny oblúk, ale oba princípy sa spriadajú a postupne aj akoby v jednom spletení kulminujú.

4. Katarína Kuchelová

Katarína Kuchelová: Malé veľké mesto (2008)

IV.

snažila som sa / pamätať si / ale tie mená sa d'alej / menili mizli menili / ich davy ľudí ktoré nepretržite //
prechádzajú mestom // s dokonalým zmyslom pre prítomnosť / robia dojem stáleho obyvateľstva //
(schopnosťou davu / vytvoriť jedincov / rovnakých vďaka jedinému cieľu / odlíšiť sa) // nechcem
prestáť / pamäťou pomenívať znovu / ale znovu a znovu strácam schopnosť / orientovať sa v dňoch /
ktoré prechádzajú mestom // všetky vyzerajú ako jeden // (podľa štatistik zostávajú návštevníci v tomto
/ meste priemere jeden deň)

XII.

môj život trvá jeden deň // ale tvoj / je poskladaný z rôznych / životov v každom jednom dni / a /
v každom jednom z nich // prežívam / niekoľko smrtí // tých smrtí je veľa // príliš veľa na to / aby som
nedostávala závraty / z úplne nového usporiadania / sveta // hraníc // ach

¹⁹ Vide: Z. Rédey, *Charakteristika (Gavurovej) tvorby* [online]. [In:] *Album slovenských spisovateľov*, LIC, Bratislava 2013, Dostupné na internete: http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jan-gavura#production_description [cit. 2013-09-21].

²⁰ L. Suchá, *Ján Gavura*, [In:] Gavura Ján (ed.), *Antológia súčasnej slovenskej poézie. Päť x päť*, LIC, Bratislava 2012, s. 178.

XV.

dni prechádzajú mestom / ako obrazy // prechádzam mestom / skladám obrazy / skladám mesto / zaznamenávam ho do máp / prechádzam mestom ako dni / dni zaznamenávam do máp (...)

XXIV.

Svätý Jozef, patrón umierajúcich, Ty / si blažene umrel v náručí Ježiša a Márie. Prosím Ťa / s detinskou dôverou, stoj pri mne v hodine smrti / a vypros mi svojim orodovaním dokonalú ľútosť / nad hriechmi a dôveru v Božie milosrdenstvo, / aby som na chvíľku smrti čakal s vierou a dôverou / v srdci, smrť prijal vdáčne z lásky k Bohu a dušu / vrátil Stvoriteľovi, volajúc na pomoc mená / Ježiš, Mária a Jozef.

XXVII.

Každá interpretácia tohto mesta je // iným obrazom / inou mapou / iným návodom

XXXIII.

hranice tohto mesta / sa menia aj / bez väčších či menších konfliktov // často si to uvedomíme / až keď ich prekročíme // alebo // vôbec²¹.

V prípade Kucbelovej modlitbového textu sme museli kvôli plastickému obrazu odčítavať väčší rozsah jej zbierky, ktorú ako celok vytvára cyklus pozostávajúci z *Pocty J. K. E*, z 36 rímsky číslovaných častí a zo záverečnej *Pocty J. K.* Rámcové časti, nazvané *Pocty*, sú vyskladané z výrokov Davida Albahariho:

„(...) V priebehu jediného storočia sa každé mesto stalo niekoľkými mestami, ani jeden jazyk nedosiahol sebaistú pevnosť, ľudia si večer líhali nevediac, kde sa nasledujúceho rána prebudia“²²,

citátni-výzvami Jiřího Kollára:

„Výškrtej nebo podškrtej / v jakémkoli časopise / slova nějaké písničky / návodu modlitby proslovu / vyhlášky dopisu nebo básně“²³

a v závěre – Jiřího Kovandu:

„prepíš v mape mesta / v ktorom žiješ / názvy / ulíc, námestí, ciest / nalep nové / parky, sady, jazerá / prsmeruj cesty / dokresli sochy, fontány, aleje / (...) / urob niekoľko kópií / rozďaj ich priateľom / a stretávajú sa / v meste / podľa týchto máp“²⁴,

Citované fragmenty zároveň naznačujú uhol pohľadu, konštrukčnú techniku a motív alternatívnych máp, ktorými sa Kucbelová inšpirovala pri tvorbe zbierky. Intertextovosť, ktorú autorka využíva aj vo vnútornom cykle, dokladá závereč-

²¹ K. Kucbelová, *Malé veľké mesto*, Ars Poetica, Bratislava 2008, s. 12, 24–25, 27, 42–43, 45, 50–52.

²² Vide: ibidem, s. 7.

²³ Vide: ibidem.

²⁴ Vide: ibidem, s. 54–55.

ným bibliografickým zoznamom citácií. Citát z reklamného sloganu: „It’s a little big city“ inšpiroval aj názov zbierky.

Katarína Kucbelová (1979) je autorkou inšpirovanou poetikou básnikov tzv. textovej generácie (Peter Macsovszky, Peter Šulej, Nóra Ružičková), pre ktorých je dôležitá anestetickosť, redukcia tradičných lyrických prejavov textu (napr. prítomnosť lyrického subjektu, emocionality), posilnenie analytických postupov a citátovosť. Postupne sa však vracia k lyrickému subjektu ako epicentru lyrickej fokalizácie, čoho je dôkazom aj jej tretia zbierka *Malé veľké mesto* (2008).

Text vnímam ako opakovanú, úzkostlivú snahu lyrického subjektu rekonštruovať a prostredníctvom pamäti archivovať obraz neustále sa meniaceho mesta, v ktorom žije a sama podlieha premene a strate pamäti. Skladbu netvorí žité jedinečnosti, konkrétne miesta a ľudia, ale záznam dejúceho sa myšlienkového procesu, v ktorom sa pomenúvajú východiská, snahy a výsledky uvažovania. Zážitková rovina sa, paradoxne, dostáva do textu prostredníctvom citátov konverzačných fragmentov, návodov, modlitby, úryvkov z Eliotovej *Pustiny* a z piesní Karola Elberta a Eltona Johna. *Modlitbu k sv. Jozefovi*, ktorú autorka v XXIV. časti doslovne cituje z hamiltonského vydania z r. 1985, hodnotím v texte ako viacintencionálnu. Motív prosby za šťastnú hodinu smrti možno vnímať na jednej strane ako snahu zachytiť strach anonymného človeka pred smrťou, v priestore veľkomesta azda aj ako demonštráciu potreby bytostnejšej (aj v zmysle spirituálnej) medziľudskej komunikácie (na čo sa v zbierke tiež odkazuje). Na druhej strane, usúvzťažniac text s myšlienkovým procesom lyrickej subjektivity ocitávajúcej sa v neustálych premenách urbánneho priestoru, naznačenej napr. v časti XII, môžeme smrť vnímať aj ako obrazné vyjadrenie neschopnosti retencie minulého, a teda ako ironizovanie strachu z opakovaného vlastného zániku v dôsledku nespoľahlivej pamäti (v zmysle „ja je neustále niekto iný“). Autorka pracuje brikolérsko-palimpsestovou metódou. Recyklované texty vstupujúce cez demontáž a montáž do nových kontextov, ktoré ich nikdy celkom nezbavia stôp predchádzajúceho použitia, tak rozširujú a problematizujú svoj významový potenciál.²⁵

Záver

Kde nájdeme a ako možno vnímať básnickú modlitbu v súčasnej slovenskej poézii? V jej diferencovanej skladbe, ktorú Jaroslav Šrank člení na štyri základné tendencie (nekonformný individualizmus, poézia súkromia, spirituálna poézia, experimentálno-dekonštruktívna poézia)²⁶, sa najčastejšie objavuje u spirituálnych básnikov (Erik Jakub Groch, Marián Milčák, Peter Milčák, Rudolf Juro-

²⁵ Vide: J. Šrank, *Nesamozrejmá poézia*, LIC, Bratislava 2009, s. 61–62.

²⁶ Vide: J. Šrank, *Individualizovaná literatúra*, Cathedra, Bratislava 2013, s. 45.

lek, Ján Gavura, Joe Palaščák). V rôznych modifikáciách s ňou však pracujú aj básnici revolty a negácie²⁷ (napr. Jozef Urban, Viliam Klimáček, Vlado Puchala, Ján Litvák, Róbert Bielik), básnici súkromia (Ján Buzássy, Karol Chmel, Ľuboš Bendzák) či dekonštruktívneho prehodnocovania (Peter Macsovszky, Katarína Kucbelová). Vo svojej afirmatívnej verzii demonštruje modlitba najmä príklon k nemateriálnym hodnotám a nastavuje kritické zrkadlo súčasnému hedonizmu (materialistickému, zážitkovému, intelektuálnemu). Otvorenosť rôznorodým tendenciám potvrdzuje jej životaschopnosť v súčasnej produkcii, a zároveň podčiarkuje jej výrazne individualizovaný charakter. Zdrojom jej variačnosti je tvorivé napätie medzi náboženským (najmä kresťanským) rámcom, ktorý je jej recepcným pozadím, a tvorivými inováciami. Z nich sú v súčasnosti preferované najmä tendencie k civilnému výrazu, vecnosti, realistickosti, ironickému (seba)odstupu, stíšenej výpovedi, filozofickej analýze a skepse, latencii. Pátos, kopírovanie ideových rámcov či pozícia osvieteného mudra sú vnímané kriticky.²⁸

V rovine výrazu autori zámerné pracujú so zamlčivanim a latenciou, a to najmä pri modelovaní adresáta dialogickej komunikácie, ktorého správna identifikácia je žánrotrvná. Jeho niekedy pomerne náročná rekonštrukcia vyžaduje širšie, kontextové čítanie autorovej tvorby, často nie je možné vystačiť si s jedným, uzatvoreným básnickým textom. Formálna neprítomnosť žánrotrvneho znaku vždy umožňuje báseň čítať aj nie ako modlitbu, s čím autor pravdepodobne počíta. Napr. v niektorých básňach zbierky *Nostalgia* (1993) Mily Haugovej je ťažké identifikovať, či sa lyrický subjekt modlí k Bohu alebo sa prihovára k zosnulému partnerovi. Tieto stratégie vnímam ako snahu hlbšie a menej vypuklo implantovať duchovné obsahy do každodennej ľudskej skúsenosti, no napriek tomu sa ich nevzdávajúť.

V rovine významu súčasný autor nekopíruje obsahy kanonizovaných náboženských textov, ba často ich zámerné problematizuje (psychologická a intelektuálna skepsa, premenlivá optika vnímania a hodnotenia) a parodizuje (napr. skúsenosť s matricou *Modlitby Pána* u básnikov revolty, dekonštruktívne prehodnocovanie citovaných modlitbových fragmentov ako prejavov popkultúry u Macsovszkého). Ak neuvažujeme o persiflážnych textoch, ktoré demonštrujú rozchod autora s náboženstvom, ale báseň chce sprostredkovať vlastnú, individualizovanú duchovnosť, je potrebné archeologicky sústredene hľadať a pomenovať tzv. miesta centra, ktoré nie sú poznačené subverziou. Práve tie zrkadlia potrebu spirituálneho rozmeru, hoci ich rekonštrukcia je v autorskom pláne zámerné zložitá a často nejednoznačná.

²⁷ Negáciu možno vnímať aj ako príklon básnikov Barbarskej generácie k nekresťanským duchovným impulzom východných, heretických alebo eklektických náuk.

²⁸ Vide: J. Gavura, *Katarína Džunková, Palica brata a palica slnka* (rec.), [In:] *TOP 5 2010*, Občianske združenie FACE, Prešov 2012, s. 104–105.

U spirituálnych autorov je často spochybňovaný sám prednášateľ modlitby – lyrický subjekt. Dôležitým sa nestáva iba obsah duchovnej výpovede, ale cezeň aj porozumenie sebe ako duchovnej bytosti v istej fáze tu-bytia a spirituálneho rastu. Súčasný básnik často neskryto odhaľuje a pomenúva problémové ľudské vlastnosti – strach, únavu, egoizmus, skepsu, ktoré vstupujú do modlitbovej komunikácie a relativizujú jej „vysoké“ obsahy. Tieto polohy okrem tvorby Jána Gavuru nachádzame výraznejšie v poézii Jána Buzássyho a Mariána Milčáka.

Okrem stíšených civilných polôh a realistických súradníc využívajú niektorí spirituálni autori princíp alegórie alebo rozličných kultúrnych rámcov (Peter Repka, Marián Milčák, Ján Gavura). Tie môžu byť snahou o nadčasovosť, univerzálnosť výpovede (napr. Daniel Pastirčák), alebo sú výrazom zložitejšej štruktúrovanosti básnickej reflexie (Erik J. Groch) či odstupu od autorského subjektu. Napr. Marián Milčák programovo pracuje s hypostázovaným subjektom, postavou v 3. osobe s matricou konštantných vlastností (Pán Cogito), ku ktorému ho inšpirovala poézia Zbigniewa Herberta.

Niektoré autorské stratégie básnikov využívajú modlitbové citáty na spôsob asambláží. Vysoká citová vrúcnosť a neproblémová viera náboženskej modlitby vstupuje do dialógu s disparátnym videním a vytvára komplement k emocionálnej zdržanlivosti (Katarína Kucbelová).

Zdrojom inšpirácií básnických modlitieb sa okrem domácich autorov (najmä spirituálna poézia Janka Silana, impulzy poézie Milana Rúfusa, Jána Ondruša, Jána Buzássyho, Osamelých bežcov, Mily Haugovej) stáva najmä bohatá tradícia európskej metafyzickej poézie: William Blake, Emily Dickinsonová, Saint-John Perse, Czesław Miłosz, Paul Celan, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert.

Abstrakt (Summary) in Slovak):

Vedecká štúdia *Modlitba v súčasnej slovenskej poézii* (Aktuálne žánrové tendencie) sleduje inovatívne postupy básnickej modlitby v slovenskej literatúre. Štúdia prepája literárnohistorické, literárnovedné a teologické poznatky. V jej pozadí je autorkino presvedčenie, že zmena matrice modlitbového žánru v umeleckej literatúre odráža aj dôležité sociologické pohyby celej spoločnosti. Túto hypotézu v úvode overuje na umeleckých textoch z prelomu 20. a 21. storočia, v ktorých sa odráža prechod od totalitnej ideológie k liberálnej demokracii. Modlitba v poézii sa objavuje nielen vo zvýšenej miere (gesto slobody spirituálneho prejavu), ale jej výpoveď je zároveň problematizovaná – je vyjadrením vzbury (voči spoločenským a náboženským autoritám), potreby individualizovanej neinštitucionalizovanej viery (miešanie tendencií rôznych náboženstiev), volaním po ľudskej blízkosti namiesto transcendentných „zásvetných“ hodnôt. Jadro štúdie

predstavuje analýza štyroch textov súčasnej básnickej modlitby publikovaných v rokoch 1992 – 2012. Autorka výberom básní sleduje niekoľko cieľov: chce predstaviť kľúčových autorov viacerých línií súčasnej slovenskej poézie (spirituálna poézia, básnici súkromia, nonkonformní individualisti, experimentálna línia – tzv. text generation) a zároveň nové významové a tvarové postupy, ktoré odrážajú výrazné individualizované tendencie ponovembrovej slovenskej poézie. Texty sú v tvorivom, ale nie v hodnotovom napätí voči žánru náboženskej modlitby. Za v súčasnosti preferované tendencie možno považovať inklináciu k civilnému výrazu, vecnosti, ironickému (seba)odstupu, filozofickej analýze a skepse, latencii. Pátos, kopírovanie ideových rámcov či pozícia osvieteného mudrca sú literárnou vedou vnímané kriticky. V rovine výrazu autori zámerne pracujú s problematizovaním, zamlčivaním a latenciou. Tieto aspekty zasahujú najmä účastníkov modlitbovej komunikácie. Rekonštrukcia adresáta modlitby, ktorá je žánrovtvorná, vyžaduje kontextové čítanie i vedomie viacozmernosť textu. Jeho rozhodnuteľnosť nie je vždy jednoznačná. Spochybňovanie prednášateľa modlitby – lyrického subjektu zase vypovedá o potrebe seba porozumenia, vstupovaní banálneho (psychologického) do priestoru vysokého (sakrálneho). Niektoré autorské stratégie básnikov (najmä text generation) využívajú modlitbové citáty na spôsob asambláží. Vysoká citová vrúcnosť a neproblémová viera náboženskej modlitby vstupuje do dialógu s disparátnym videním a vytvára komplement k emocionálnej zdržanlivosti súčasníka. Aktuálne žánrové tendencie básnickej modlitby zároveň korešpondujú s vývinovými tendenciami slovenskej lyriky. V centre je tendencia významovo neuzatvárať báseň, ale podporovať jej otvorený, procesuálny charakter, kreovanie zmyslu v priesečníku zámernej polyfónnosti a mnohovýznamovosti.

Kľúčové slová:

spirituálna poézia, individualizovaná spiritualita, špecifiká súčasnej básnickej modlitby (sémantické a výrazové)

The title in English:

Prayer in Contemporary Slovak Poetry (Current Genre Tendencies)

Abstract (Summary):

The research paper ‘Prayer in Contemporary Slovak Poetry. (Current Genre Tendencies.)’ examines the innovative practices of poetic prayer in Slovak literature. The study links literary, historical, and theological knowledge. In the back-

ground is the author's belief that the change of patterning of the literary prayer genre reflects important sociological shifts within the whole of society. This premise is tested on poetic texts from the turn of the 20th century, which reflect the transition from totalitarian ideology to liberal democracy. This period is marked by an increased occurrence of prayer in poetry which can be seen as a gesture of freedom of spiritual expression. At the same time there is a noticeable tendency to question the testimonial value of prayer poetry in the course of an expressing of rebellion against social and religious authority. Prayer poetry conveys the needs of individualized non-institutionalised faith, mixing aspects of different religions, and the plea for closeness rather than transcending values "from the other world". The core of the research paper is the analysis of four contemporary prayer poems published between 1992 and 2012. Through the choice of particular poems, the author aims to reach several goals: she wants to introduce key authors representing several lines of Slovak poetry (spiritual poetry, poets of privacy, non-conformist individualist, and experimental line – the so-called Text Generation) while presenting new semantic and structural practices that reflect significant trends in individualized Slovak poetry after November 1989. The texts present a creative, though not a value tension in respect to the genre of religious prayers. Colloquial expression, pragmatic tone, ironic understatement, toned-down testimony, philosophical analysis and latency are some of the preferred departure points. Pathos, emulating ideological frameworks or the position of an enlightened sage are features which typically receive criticism. At the level of expression authors deliberately work with concealment and latency. These features have an effect on the participants of prayer communication. Identification of the addressee of the text, which ultimately determines its genre, requires a contextual reading of the text and an awareness of its multi-dimensional nature. On the other hand, questioning the lyrical subject demonstrates the need for the understanding of the self, moving from ordinary, banal towards the high (sacred). Some poets (especially the Text Generation) use the prayer quotes to create assemblages. Fervent emotional involvement and carefree faith expressed through religious prayer enters into a dialogue with disparate visualization and complements the emotional restraint of contemporary man. Current genre trends of poetic prayer correspond with developmental trends of Slovak poetry in general. The focus is on creating a semantically open poem, supporting its open, procedural character, in a way creating meaning on the intersection of deliberate polyphony and polysemy.

Key words in English:

spiritual poetry, individualised spirituality, specifications of the contemporary poetic prayer (semantic as well as modal)

Abstrakt (Summary) in Polish:

Naukowe studium o modlitwie we współczesnej poezji słowackiej (aktualne tendencje gatunku) śledzi innowacyjne praktyki poetyckiej modlitwy w słowackiej literaturze. Studium łączy wiedzę historycznoliteracką, literaturoznawczą i teologiczną. W jego tle jest przeświadczenie autorki, że zmiana matrycy [wzoru] modlitewnego gatunku w literaturze pięknej (artystycznej) odzwierciedla istotne socjologicznie zmiany (ruchy) w całym społeczeństwie. Tę oto hipotezę na wstępie weryfikuje na przykładzie artystycznych tekstów z przełomu 20. i 21. stulecia, w których odzwierciedla się przejście od totalitarnej ideologii do demokracji liberalnej. Modlitwa w poezji objawia się nie tylko w większej mierze (jako gest wolności słowa duchowego), ale jej wypowiedź jest również problematyzowana – staje się wyrazem buntu przeciwko autorytetom (społecznym i religijnym), potrzeby zindywidualizowanej, niezinstytucjonalizowanej wiary (mieszanie tendencji różnych religii), wołaniem o ludzką bliskość w miejsce wartości transcendujących [transcendentnych], „zaświatowych“. Jądro studium [istota badania] przedstawia analizę czterech tekstów współczesnej modlitwy poetyckiej, publikowanych w latach 1992-2012. Autorka poprzez wybór poezji uzyskuje [jednocześnie] kilka celów: chce przedstawić kluczowych autorów czterech linii współczesnej poezji słowackiej (poezja duchowa, poeci prywatności, nonkonformistyczni indywidualiści, linia eksperymentalna – tzw. ‘pokolenie tekstu’), a także nowe, semantyczne i strukturalne (twórcze) praktyki, które odzwierciedlają wyraźnie zindywidualizowane tendencje polistopadowej [po listopadzie 1989] poezji słowackiej. Teksty są w twórczym, ale nie – w aksjologicznym napięciu wobec gatunku modlitwy religijnej. Za współcześnie preferowane tendencje można uznać skłonność (inklinację) do osobistej ekspresji, rzeczowości (obiektywizmu), ironicznego (auto)dystansu, filozoficznej analizy i sceptycyzmu, opóźnienia (latencji). Patos, kopiowanie ram ideowych czy pozycja oświeconego mędrca są w literackim poznaniu przyjmowane (postrzegane) krytycznie. Na poziomie ekspresji (wyrazu) autorzy intencjonalnie [w zamierzeniu] pracują nad problematyzacją (problematyzowaniem), milczeniem i opóźnieniem [dystansem czasowym]. Te aspekty wpływają w szczególności na uczestników modlitewnej komunikacji [modlitewnej łączności]. Rekonstrukcja adresata modlitwy, która jest gatunkotwórcza, wymaga kontekstowego czytania i świadomości wielowymiarowości tekstu. Jego rozstrzygalność nie zawsze jest jednoznaczna. Kwestia nadawcy modlitwy – podmiotu lirycznego świadczy o potrzebie samopoznania, [o potrzebie] uzyskania banalnego (psychologicznego) dostępu do obszaru wysokiego (sakralnego). Niektóre autorskie strategie poetów (szczególnie ‘pokolenia tekstu’) używają modlitewnych cytatów na sposób asamblaży. Wysoka żarliwość uczuciowa i bezproblemowa wiara modlitwy religijnej wchodzi w dialog z odmiennym widzeniem oraz tworzą uzupełnienie do emocjonalnej powściągliwości [człowieka] współczesnego. Aktu-

alne, gatunkowe tendencje poetyckiej modlitwy równocześnie korespondują z rozwojowymi tendencjami słowackiej liryki. W centrum znajduje się tendencja semantyczna (znaczeniowa), aby nie zamykać poezji (wiersza), ale wspierać jej otwarty, procesualny charakter, kreować [ją] rozmyślnie na przecięciu [na skrzyżowaniu] zamierzonej polifoniczności i wieloznaczeniowości.

[Przekład polski: Marek Mariusz Tytko]

Kľúčové slová v poľštine / Keywords in Polish / Słowa-klucze po polsku:

poezja duchowa, duchowość zindywidualizowana, podziały współczesnej modlitwy poetyckiej (semantyczne i modalne)

Bibliografya / Litertúra / Bibliografia:

The Primary Bibliographical Sources / Pramene (primárne informačné pramene) / Bibliografia podmiotowa:

- Gavura J.**, *Besa*, Modrý Peter, Levoča 2012, s. 91.
Groch E. J., *Druhá naivita. Zbrané a nové básne a príbehy*, Edition Ryba, Tmáva 2005, s. 102.
Groch E. J., *Tô*, Drewo a srd, Banská Bystrica 2000, s. 30.
Janík P., *Bud' vôňa tvoja*, CCW, Bratislava 2002, s. 62.
Klimáček V., *Až po uši*, Slovenský spisovateľ, Bratislava 1988, s. 71.
Kuchelová K., *Malé veľké mesto*, Ars Poetika, Bratislava 2008, s. 60.
Replka P., *Relikvie anjelov*, Modrý Peter, Levoča 2006, s. 105.
Replka P., *Že-lez-ni-ce*, Slovenský spisovateľ, Bratislava 1992, s. 86.

The Secondary Bibliographical Sources / Literatúra (sekundárne informačné pramene) / Bibliografia przedmiotowa:

- Gavura J.**, *Katarína Džunková: Palica brata a palica slnka. (rec.)*, [in:] *TOP 5 2010*, Součková, M. (ed.) and Gavura, J. (ed.) and Kitta, R. (ed.), Občianske združenie FACE, Prešov 2012, s. 100–108.
Gavura J., *Lyrické iluminácie*, Slniečkovo, Prešov 2010, s. 238.
Gavura J., *Rozptýl mimézis u Osamelých bežcov*, [in:] *Vô svojich stupajach: básnické dielo Ivana Štrpku a hodnotové kritériá* [zborník štúdií: seminár o diele Ivana Štrpku, dňa 3.12.2004 uskutočnila Literárna nadácia Studňa v spolupráci s Poľským inštitútom Bratislava], Literárna nadácia Studňa, Bratislava 2004, s. 36–45.
Markovič P., *Škratanie prívlastkov okolo pojmu údiv (Dynamika básnického postoja na podklade zbierky E. Grocha Druhá naivita)*, [in:] *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2006*, Somolayová, Ľ. (ed.), Ars Poetica, USL SAV, Bratislava 2007, s. 189–196.
Milčák M., *Od eschatonu k ortodoxii a heréze (O poézii Czesława Miłosza a Milana Rúfusa)*, [in:] *Milčák, M., Mýtus a báseň (7 úvah o poézii)*, Modrý Peter, Levoča 2010, s. 64–75.
Repar S., *Ohnisko reči alebo mlčanlivá hlávka horizontu*, Kalligram, Bratislava 2007, s. 396.

Rédey Z., *Charakteristika (Gavurovej) tvorby* [online], [in:] *Album slovenských spisovateľov*, LIC, Bratislava 2013, http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jan-gavura#production_description [cit. 2013-09-21].

Suchá L., *Ján Gavura*, [in:] *Antológia súčasnej slovenskej poézie. Päť x päť*, Gavura J. (ed.), LIC, Bratislava 2012, s. 177–178.

Šrank J., *Individualizovaná literatúra*, Cathedra, Bratislava 2013, s. 465.

Šrank J., *Nesamozrejmá poézia*, LIC, Bratislava 2009, s. 239.

Zambor J., *Báseň a ticho*, LIC, Bratislava 1997, s. 190.

Information about the Author:

Information about the Author in English:

Jana Juhasova, MA, PhD, has been working at the Department of the Slovak Language and Literature of the Philosophical Faculty of the Catholic University in Ružomberk (Slovakia) since 2004. She received her MA on the basis of the thesis *Symbol w poezji św. Jana od Krzyża* [Symbol in the poetry of St. John of the Cross] in 1999 at the Philosophical Faculty of Preszow University in Preszow. Her doctoral dissertation, entitled *Litania w twórczości nadrealistów i poetów katolickiej moderny* [Litany in the work of surrealists and poets of Catholic Modernism] (2007) was presented at the Philosophical Faculty of Comenius University in Bratislava. At the Catholic University of Ružomberk she is conducting courses in literary theory (I, II), literary criticism, and the history of Slovak literature from Modernism to the present day. Her has done research in genology focusing on aspects of poetic prayer (litany, lament, the Lord's prayer) and is very much interested in the work of contemporary spiritual poets that she examines in a wider European context. Her most important studies include the following publications: *Krehká symetria manželskej lásky: Reflexia encykliky Benedikta XVI. v interdisciplinárnom kontexte* [Fragile symmetry of marital love: reflections on Benedict XVIth encyclical in an interdisciplinary context [in:] *The Many Faces of Love*, ed. Július Gašpar, Toronto, 2006), *Pater Noster súčasného hrdinu literarných textov* [The Lord's Prayer of the modern hero of literary texts] (2007), *Dva varianty litanickej formy a ich uplatnenie v poetike nadrealizmu* [Two variants of the form of litany and their realization in the poetics of surrealism] (Slavica Iuvenum, Ostrava, 2008), *Vplyv surrealizmu a piesňových foriem na litanické texty básnikov katolickiej moderny* [The influence of surrealism and the forms of songs upon litany texts of the poets of Catholic Modernism] (2011), *From symbol to latency: Two forms of spiritual discourse in contemporary Slovak poetry* (Zeitschrift für Slawistik, Potsdam, 2013), *Pohl'ady (na) pana Herberta. Rekonstrukcia tvorby Zbigniewa Herberta v slovenskej literatúre* [A look at Mr Herbert. Reconstruction of Zbigniew Herbert's work in Slovak literature] (Slavistica, Belehrad, 2014), *Herbert as a Method. Eschatological issues in the poetry of contemporary Slovak spiritual poets*, Zeitschrift für Slawistik, Potsdam 2015. Her e-mail address is [jana.juhasova\[at\]ku.sk](mailto:jana.juhasova@atjku.sk)

[English translation by Teresa Bela]

Informacja o autorce (po polsku) / Information about the Author in Polish:

Mgr. Jana Juhásová, PhD., od roku 2004 pracuje w Katedrze Języka Słowackiego i Literatury na Wydziale Filozoficznym w Katolickim Uniwersytecie w Ružomberku (Słowacja). Tytuł magistra otrzymała na podstawie pracy *Symbol w poezji św. Jana od Krzyża* (1999) na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie. Dysertację doktorską pt. *Litania w twórczości nadrealistów*

i poetów katolickiej moderny [katolickiego modernizmu] (2007) przedłożyła na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie. Na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Katolickiego w Ružomberku prowadzi kursy teorii literatury (I, II), krytyki literackiej, historii słowackiej literatury od okresu modernizmu aż po współczesność. Publikuje studia z zakresu genealogii, skoncentrowane na aspektach poetyckiej modlitwy (litanie, lament, modlitwa Pana), poświęca się prądowi poezji współczesnych poetów duchowych w szerszych, europejskich kontekstach. Najważniejsze studia: *Krehká symetria manželskej lásky: Reflexia encykliky Benedikta XVI. v interdisciplinárnom kontexte* (Krucho symetria miłości małżeńskiej: Refleksje na temat encykliki Benedykta XVI w kontekście interdyscyplinarnym [in:] *The Many Faces of Love* [Wiele twarzy miłości], ed. Július Gašpar, Toronto, 2006), *Pater Noster súčasného hrdinu literárnych textov* [Pater Noster współczesnego bohatera tekstów literackich] (2007), *Dva varianty litanickej formy a ich uplatnenie v poetike nadrealizmu* [Dwa warianty litanijnej formy oraz ich realizacja (egzekwowanie) w poetyce nadrealizmu] („Slavica Iuvenum”, Ostrava, 2008), *Vplyv surrealizmu a piesňových foriem na litanické texty básnikov katolickej moderny* [Wpływ surrealizmu i form pieśniowych na litanijne teksty poetów katolickiego modernizmu] (2011), *From symbol to latency: Two forms of spiritual discourse in contemporary Slovak poetry* [Od symbolu do ukrycia. Dwie formy duchowego dyskursu we współczesnej poezji słowackiej] („Zeitschrift für Slawistik”, Potsdam, 2013), *Pohlady (na) pána Herberta. Rekonštrukcia tvorby Zbigniewa Herberta v slovenskej literatúre* [Spojrzenia (na) pana Herberta. Rekonstrukcja twórczości Zbigniewa Herberta w literaturze słowackiej] („Slavistika”, Belehrad, 2014), *Herbert as a Method Eschatological issues in the poetry of contemporary Slovak spiritual poets* [Herbert jako metoda. Eschatologiczne problem w poezji współczesnych słowackich poetów duchowych] („Zeitschrift für Slawistik”, Potsdam, 2015). E-mail: jana.juhasova[at]ku.sk

[Polski przekład: Marek Mariusz Tytko]

Informace o Autorce v češtině / Information about the Author in Czech:

Mgr. Jana Juhásová, PhD., působí od roku 2004 na katedře slovenského jazyka a literatury Filozofické fakulty Katolické univerzity v Ružomberku (Slovensko). Magisterský titul obhájila prací *Symbol v poézii sv. Jána od Kríža v kontextu barokní literatury* (*Symbol v poézii sv. Jána z Kríža v kontexte barokovej literatúry*, 1999) na FF Prešovské univerzity v Prešove. Disertační práci *Litanie v tvorbe nadrealistů a básníků katolické moderny* (*Litánie v tvorbe nadrealistov a básnikov katolickej moderny*, 2007) předložila na FF Univerzity Komenského v Bratislavě. Na FF KU vede kurzy teorie literatury I,II, literární kritiky, dějin slovenské literatury od období moderny až po současnost. Publikuje studie z oblasti geneologie zaměřené na aspekty básnické modlitby (litanie, žalm, otcenáš) a věnuje se výzkumu poezie současných spirituálních básníků v širších evropských souvislostech. Nejvýznamnější studie: *Krehká symetria manželskej lásky: Reflexia encykliky Benedikta XVI. v interdisciplinárnom kontexte* [in:] *The Many Faces of Love*, ed. Július Gašpar, Toronto, 2006), *Pater noster súčasného hrdinu literárnych textů* (*Pater Noster súčasného hrdinu literárnych textov*, 2007), *Dvě varianty litanickej formy a jejich uplatnění v poetice nadrealizmu* (*Dva varianty litanickej formy a ich uplatnenie v poetike nadrealizmu*. In: *Slavica Iuvenum*, Ostrava, 2008), *Vliv surrealizmu a piesňových foriem na litanické texty básnikov katolickej moderny*. In: *Kontexty a inšpirácie katolickej moderny*, 2011), *From symbol to latency: Two forms of spiritual discourse in contemporary Slovak poetry* (In: *Zeitschrift für Slawistik*, Potsdam, 2013), *Pohlady (na) pána Herberta. Rekonštrukce tvorby Zbigniewa Herberta v slovenskej literatúre* (*Pohlady /na/ pána Herberta. Rekonštrukcia tvorby Zbigniewa Herberta v slovenskej literatúre*, *Slavistika*, Belehrad, 2014), *Herbert as a Method Eschatological issues in the poetry of contemporary Slovak spiritual poets* (In: *Zeitschrift für Slawistik*, Potsdam, 2015). Kontakt: jana.juhasovaksjl[at]ku.sk

Informácie o Autorke v slovenčine / Information about the Author in Slovak:

Mgr. Jana Juhásová, PhD., od roku 2004 pôsobí na Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku (Slovensko). Magisterský titul obhájila prácou *Symbol v poézii sv. Jána z Kríža* (1999) na FF Prešovskej univerzity v Prešove. Dizertačnú prácu s názvom *Litánie v tvorbe nadrealistov a básnikov katolíckej moderny* (2007) predložila na FF Univerzity Komenského v Bratislave. Na FF KU vedie kurzy teórie literatúry I,II, literárnej kritiky, dejín slovenskej literatúry od obdobia moderny až po súčasnosť. Publikuje štúdie z oblasti genológie, zamerané na aspekty básnickej modlitby (litánie, žalm, modlitba Pána) a venuje sa výskumu poézie súčasných spirituálnych básnikov v širších európskych súvislostiach. Najvýznamnejšie štúdie: *Krehká symetria manželskej lásky: Reflexia encykliky Benedikta XVI. v interdisciplinárnom kontexte* ([in:] *The Many Faces of Love*, ed. Július Gašpar, Toronto, 2006), *Pater Noster súčasného hrdinu literárnych textov* (2007), *Dva varianty litanickej formy a ich uplatnenie v poetike nadrealizmu* (Slavica Iuvenum, Ostrava, 2008), *Vplyv surrealizmu a piesňových foriem na litanické texty básnikov katolíckej moderny* (2011), *From symbol to latency: Two forms of spiritual discourse in contemporary Slovak poetry* (Zeitschrift für Slawistik, Potsdam, 2013), *Pohlady (na) pána Herberta. Rekonštrukcia tvorby Zbigniewa Herberta v slovenskej literatúre* (Slavistika, Belehrad, 2014), *Herbert as a Method. Eschatological issues in the poetry of contemporary Slovak spiritual poets* (Zeitschrift für Slawistik, Potsdam, 2015). Kontakt: jana.juhasovaksjl[at]ku.sk

Информация об авторе по-русски / Справка об авторе на русском языке / Information about the Author in Russian:

Магистр Яна Югасова, PhD, с 2004 года работает на кафедре словацкого языка и литературы на философском факультете Католического университета в Ружомберке (Ружомберок, Словакия). Степень магистра получила после защиты диссертации «Символ в поэзии Св. Яна Креста [Св. Ян Креста, или Сан-Хуан де ла Крус]» (1999) на философском факультете Прешовского университета (Прешов, Словакия). Докторскую диссертацию «Литания в творчестве надреалистов и поэтов католического модернизма» (2007) представила на философском факультете Университета Коменского в Bratislave. На философском факультете Католического университета в Ружомберке преподаёт курсы теории литературы (I, II), литературной критики, истории словацкой литературы от модернистского периода до современности. Публикует исследования по генологии, в частности о жанрах поэтической молитвы (литания, плач, молитва Господа) у современных религиозных поэтов в широком европейском контексте. Важнейшие публикации: *Krehká symetria manželskej lásky: Reflexia encykliky Benedikta XVI. v interdisciplinárnom kontexte* [Хрупкая симметрия чудесной любви: размышления по поводу энциклики Бенедикта XVI в интердисциплинарном контексте] [в:] *The Many Faces of Love*, Торонто, 2006), *Pater Noster súčasného hrdinu literárnych textov* [«Pater Noster современного героя литературных текстов»] (2007), *Dva varianty litanickej formy a ich uplatnenie v poetike nadrealizmu* [«Два варианта формы литании и их реализация в поэтике надреализма»] („Slavica Iuvenum“, Острава, 2008), *Vplyv surrealizmu a piesňových foriem na litanické texty básnikov katolíckej moderny* [«Влияние сюрреализма и песенных форм на жанр литании у поэтов – представителей католического модернизма»] (2011), *From symbol to latency: Two forms of spiritual discourse in contemporary Slovak poetry* [«От символа к умолчанию. Два направления духовного дискурса в современной словацкой поэзии»] („Zeitschrift für Slawistik“, Потсдам, 2013), *Pohlady (na) pána Herberta. Rekonštrukcia tvorby Zbigniewa Herberta v slovenskej literatúre* [«Взгляд (на) пана Херберта. Реконструкция творчества Збигнева Херберта в словацкой литературе»] („Slavistika“,

Белград, 2014), *Herbert as a Method. Eschatological issues in the poetry of contemporary Slovak spiritual poets* [«Херберт как метод. Эсхатологические мотивы в поэзии современных словацких религиозных поэтов»] („Zeitschrift für Slawistik“, Потсдам, 2015). E-mail:jana.juhaso[va]@ku.sk

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Інформація про автора / Довідка про автора українською мовою / Information about the Author in Ukrainian:

Магістр Яна Югасова, PhD, із 2004 року працює на кафедрі словацької мови та літератури на філософському факультеті Каполицького університету в Ружомберку (Ружомберок, Словаччина). Ступінь магістра отримала після захисту дисертації «Символ у поезії Св. Яна Хреста» [Св. Ян Хреста, або Сан-Хуан де ла Крус] (1999) на філософському факультеті Прешовського університету (Прешов, Словаччина). Докторську дисертацію «Літання у творчості надреалістів та поетів католицького модернізму» (2007) подала на філософському факультеті Університету Коменського у Братиславі. На філософському факультеті Каполицького університету в Ружомберку викладає курси теорії літератури (I, II), літературної критики, історії словацької літератури від модерністського періоду до сучасності. Публікує дослідження з генології, зокрема про жанри поетичної молитви (літання, плач, молитва Господа) у сучасних релігійних поетів, у широкому європейському контексті. Найважливіші публікації: *Krehká symetria manželskej lásky: Reflexia encykliky Benedikta XVI. v interdisciplinárnom kontexte* [«Крихка симетрія чудесної любові: міркування з приводу енцикліки Бенедикта XVI в інтердисциплінарному контексті»] [в:] *The Many Faces of Love*, Торонто, 2006), *Pater Noster súčasného ohrdima literárnych textov* [«Pater Noster сучасного героя літературних текстів»] (2007), *Dva varianty litanickej formy a ich uplatnenie v poetike nadrealizmu* [«Два варіанти форми літанії та їх реалізація в поезії надреалізму»] („Slavica Iuvenum“, Острава, 2008), *Vplyv surrealizmu a piesňových foriem na litanické texty básnikov katolickej moderny* [«Вплив сюрреалізму і пісенних форм на жанр літанії у поетів – представників католицького модернізму»] (2011), *From symbol to latency: Two forms of spiritual discourse in contemporary Slovak poetry* [«Від символу до умовчання. Два напрямки духовного дискурсу в сучасній словацькій поезії»] („Zeitschrift für Slawistik“, Потсдам, 2013), *Pohlady (na) pána Herberta. Rekonštrukcia tvorby Zbigniewa Herberta v slovenskej literatúre* [«Погляд (на) пана Герберта. Реконструкція творчості Збігнева Герберта у словацькій літературі»] („Slavistika“, Белград, 2014), *Herbert as a Method. Eschatological issues in the poetry of contemporary Slovak spiritual poets* [«Герберт як метод. Есхатологічні мотиви в поезії сучасних словацких релігійних поетів»] („Zeitschrift für Slawistik“, Потсдам, 2015). E-mail:jana.juhaso[va]@ku.sk

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

